

TEXT JÖNS POSSÉ

JULENS

VIKTIGASTE DRYCK

JULMUST. *I mer än hundra år har julmust varit en viktig del av julfirandet i Sverige. Flera olika bryggerier gör sina egna varianter av den populära drycken. Essensen kommer dock alltid från familjeföretaget Roberts i Örebro.*

STOCKHOLMS KARTONG- & LITFÖR. A. B. 1974. 11/15

Nedan. Ingenjör Roberts med familj, ca 1925. Bild från Örebro stadsarkivs bildarkiv.

I början av 1900-talet reste Harry Roberts till Tyskland för att utbilda sig inom samma bransch som sin far, nykteristen och godtemplaren Robert Roberts. Fadern var säljare av läskedrycker och ville att sonen skulle utbilda sig så att de kunde starta ett företag tillsammans. Under tiden som Harry utbildade sig i Tyskland laborerade han själv fram ett recept på en dryck som kunde lanseras som ett alkoholfritt alternativ till all den porter och öl som flödade i stora mängder vid de svenska middagsborden. Runt sekelskiftet 1800/1900 konsumerade vi i Sverige stora mängder alkohol med omfattande sociala och enskilda problem som följd. På 1870-talet drack svensken i genomsnitt 10 liter ren sprit per person och år. När motboken infördes 1918 sjönk konsumtionen till 1 liter per person och år.

ALKOHOLFRIIT ÖL

År 1910 startades företaget Roberts i Örebro. Ett företag som skulle visa sig bli familjen Roberts lycka och framgång under flera generationer. Far och son började tillverka en läskedryck enligt Harrys recept och lanserade den som ett alkoholfritt julöl. Den mörka, söta och skummande alkoholfria drycken, gjorde ingen större succé men såldes ändå under flera år. Med tiden fick julölet ett nytt namn, som vi i dag känner till som julmust.

I samband med förbudsomröstningen år 1922, vilken kom att ligga till grund för det statliga monopolet Systembolaget, satte försäljningen av julmust ordentlig fart.

HEMLIGT RECEPT

I mer än hundra år har familjeföretaget Roberts AB levererat extrakter och essenser till de bryggerier som tillverkar julmust. Under alla år har man varit mycket hemlighetsfull angående de 30-talet olika ingredienser som receptet innehåller. Bland annat ingår aromämnen, citronsyra, enbär, humle, källvatten, kolsyra och sockerkulör. Ingenting har förändrats, utan det är enligt Harry Roberts originalrecept som man blandar koncentratet i dag. Men vissa små förändringar har man ändå gjort för att anpassa sig till marknadens krav och önskemål. Några kompromisser när det gäller råvaror har man däremot aldrig gjort.

- Att skapa essensen till julmust är en komplicerad och tidskrävande process. Det hemliga receptet finns tryggt inlåst i ett kassaskåp, och det är bara tre personer inom företaget som känner till det och vet vilka ingredienser som ingår och i vilka mängder, berättar Bodil Arvinder som är vd för Roberts AB.

Till bryggerierna levererar Roberts ett klibbigt, svart extrakt som antingen är tappat på dunkar eller direkt i tankbilar. Av extraktet tillverkar sedan bryggerierna julmust genom att tillsätta socker, vatten, kolsyra och i vissa fall egna kryddor. Att julmusten smakar olika beror på hur bryggerierna "förädlar" koncentratet, och det kan som bekant variera.

DAVID OCH GOLIAT

Under julhelgen konsumerar vi i Sverige stora mängder julmust. Enligt Sveriges Bryggerier konsumerade vi under förra året omkring 60 miljoner liter. Detta har varit och är en nagel i ögat för den multinationella supergiganten Coca-Cola. Varje år runt december minskar Coca-Colas försäljning med cirka 50 procent när vi trogna våra traditioner dricker julmust till skinkan, sillen och jansson.

Göran Roberts som är ägare av Roberts AB har vid flera tillfällen fått anonyma uppköpspropåer, både på det hemliga receptet och på det lilla familjeföretaget Roberts AB i Örebro. Varje gång har svaret alltid varit detsamma - ett bestämt nej.

- Jag vill inte sälja min själ, säger han. ➤

Höger. Under förra året inhandlade vi 60 miljoner liter julmust. Ur ICA:s arkiv hos Centrum för Näringslivshistoria.

Runt millennieskiftet dubblerade Coca-Cola sin reklambudget i Sverige till 5 miljoner kronor för att marknadsföra Coca-Cola som en klassisk svensk juldryck. En kraftfull kampanj som fortsatte under flera år utan att julmustens givna plats på de svenska julborden hotades. En jämförelse med den bibliska berättelsen om David och Goliat känns inte främmande i sammanhanget.

Inför julen år 2004 köpte Coca-Cola koncentrat av Roberts AB och lanserade en egen julmust under namnet Bjäre julmust. Produkten blev ingen succé och togs bort från marknaden för att komma tillbaka något år senare.

EN VIKTIG SYMBOL

Julmust är något vi förknippar med barndomens jular, en traditionsbärare som vi har värnat i mer än hundra år. Något som vi dricker till jul och enbart då och som är en symbolisk markering i en tid då allting ska finnas att tillgå året runt. Kan vi tänka oss att dricka midsommarmust, kräftmust eller surströmmingsmust? Nej, det skulle bli helt fel. Inte bara smakmässigt utan även traditionsmässigt. Julmust hör ihop med julen och julbordets läckerheter och enbart det. Men vi dricker visserligen påskmust, fast i klart mindre mängder. Osökt kommer frågan - är julmust och påskmust samma läskedryck? Därom tvista de lärde.

Även om julmust är en utpräglad svensk produkt, har en begränsad försäljning börjat i de nordiska grannländerna och i svenska bygderna i Amerika.

KONNÄSSÖRER

Det finns en del som är riktiga julmustkännare med egna sajter, och som diskuterar bouquet, fyllighet och fruktighet, vilket för tankarna till vinprovning. I sociala medier testas man några utvalda julmuster inför den stundande julen bland de 40-talet

olika varianter som finns i dag. Ofta är det de små bryggerierna som gör den bästa julmusten, och som tappar drycken på glasflaskor. Enligt vissa konnässörer har julmusten det gemensamt med de flesta viner att den blir fylligare och rundare i smaken av att lagras i glasflaska under ett år i sval och mörk miljö.

AB Roberts har importerat gamla ekfat från Frankrike som bland annat tidigare har innehållit rom. I ekfaten lagras man essensen till julmust, och nya spännande smaker har också skapats. Förutom julmust producerar Roberts AB essens till bland annat dryckerna *Fruksoda*, *Sockerdricka* och *Champis*. I dag drivs det framgångsrika familjeföretaget Roberts AB av fjärde generationen, och den femte är på god tillväxt. •

Vänster. Är det någon skillnad på påskmust och julmust? Ur Carlsberg Sveriges arkiv hos Centrum för Näringslivshistoria.

Good Beer

Nedan. Reklamteckning för julmust.
Ur Carlsberg Sveriges arkiv hos Centrum
för Näringslivshistoria

